

Azerbaycan'da ABD İmaji

Samir Mardanov*

Özet

Azerbaycan, demokratik ve ekonomik reformlarla ABD ve Batı Avrupa devletleri eğilimli dış politika yönelimini yansıtmıştır. Azerbaycan yönetimi, kendi çıkarları doğrultusunda ABD'yle ilişkilerde işbirliği sürecinin devam etmesini istemektedir. Azerbaycan'da yapılan anket ve mülakatlarla kamuoyunda ABD imajı araştırılmış ve diğer çalışmalarla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Katılımcılar; Azerbaycan'ın Batı değerlerini taşıdığı; ABD'yi dost ve müttefik olarak algıladıkları; politik, ekonomik, enerji ve askeri ilişkilerde işbirliği düşündükleri; Dağlık Karabağ'ı dış politikanın temel sorunu olarak değerlendirip çözümünde ABD'nin etkin rol almasını istedikleri, NATO şemsiyesi altında ABD'ye askeri üs tahsis edilebileceğini; ancak Afganistan ve Irak'ta çatışma bölgelerinden uzak tutulması şartıyla Azerbaycan askerlerinin sayısının artırılabilceği, Ermeni lobisi etkisiyle Kongre'nin yanlı tutumunu sorun olarak değerlendirdikleri şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu bağlamda Azerbaycan kamuoyunun, iç politikada farklı yaklaşımları bir kenara bırakarak dış politikada ortak düşüncelere sahip oldukları ve birlikte hareket ettikleri görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Demokratik ve ekonomik reformlar, ilişkilerde işbirliği, ABD imajı, Batı değerleri, Dağlık Karabağ sorunu, Ermeni lobisi ve Kongre, kamuoyu ve dış politika.

The Image of USA in Azerbaijan

Abstract

Azerbaijan has reflected its foreign policy tendency towards USA and European states with democratic and economical reforms. The government of Azerbaijan, in the direction of its interests, wishes the continuance of the corporative relations process with USA. The image of USA among the public has been researched with surveys and interviews in Azerbaijan and evaluation was done in comparison with other performed studies. The participants have declared their opinions claiming Azerbaijan bares the values of the west; they perceived USA as a comrade and ally; they consider on economic, energy and military cooperation; evaluating the Nagorno Karabagh as the fundamental issue of the foreign policy they demand the effective roll of USA for the solution; a military base may be allocated to USA under the umbrella of NATO; the number of the Azerbaijani soldiers may be increases however provided to be kept away from the area of conflicts like Afghanistan and Iraq, and they evaluate the nonobjective approach of the Congress as a problem which is due to the impact of the Armenian Lobby. To this extent, leaving the different approaches in domestic policies, it is observed that the public of Azerbaijan have common considerations towards foreign policy and they act in unison.

Key Words: Democratic and economic reforms, cooperation in relations, image of USA, values of the West, issue of Nagorno Karabagh, public and foreign policy.

* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Doktora Öğrencisi,
e-posta: smerdanov@yahoo.com

Giriş

2009'da yazdığı kitabında Azerbaycan Devlet Başkanlığı İdaresinin Genel Sekreteri Ramiz Mehdiyev: "Azerbaycan'da gerçekleştirilen demokratik ve ekonomik reformlar, Azerbaycan dış politikasında Batı devletleriyle ilişkilerin daha dinamik olmasını sağlayacaktır."¹ diyerek Azerbaycan'ın ABD ve Batı Avrupa devletleri eğilimli dış politika yönelimini yansıtmaktadır. Yine 25 Şubat 2011'de Bakü'de, ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı James Steinberg'le görüşmesinde Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev: "Biz, ABD'yle işbirliği sürecinin devam etmesinden yanayız."² diyerek Azerbaycan'ın ABD'yle ilişkilerine verdiği önemi açıkça ortaya koymuştur. Bu bağlamda yönetim, kendi çıkarları doğrultusunda Azerbaycan'ın ABD'yle ilişkilerde işbirliğinin devam etmesini istemektedir. Yapılan anket ve mülakat çalışması; kamuoyunun, Azerbaycan'ın dış politikasındaki gelişmelerini ve ABD'yle ilişkilerini nasıl algıladığını ölçmek için hazırlanmıştır.

Anket ve mülakat çalışması, Azerbaycan'da ABD imajını konu almaktadır. Kamuoyu ve Azerbaycan'ın dış politikası arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Anket ve mülakat çalışmasıyla katılımcıların, Azerbaycan'daki ABD imajı araştırılmıştır.

Anket çalışması, 15 Ağustos-15 Ekim 2010'da Azerbaycan'da gerçekleştirilmiş ve toplam 2500 kişiye yapılmıştır. Katılımcılar; 500 kişi sendikacı, 500 kişi sivil toplum örgütü üyesi, 500 kişi üniversite çalışanı ve 500 kişi milletvekilleriyle devlet memurlarıdır. Katılımcılar 28 soru cevaplandırmıştır. Mülakat çalışmasıysa 15 Ağustos-15 Ekim 2010'da Azerbaycan'da gerçekleştirilerek iktidar, muhalefet ve tarafsızlardan oluşan toplam 12 kişiye yapılmıştır. Mülakata katılanlar, anket çalışmasından seçilen yedi soruyu cevaplandırmıştır.

Burada öncelikle Azerbaycan'da yapılan anketin sonucu incelenerek 31 Ekim-31 Aralık 2009'da 1032 kişiyle gerçekleştirilen "Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi"³ ve 23 Şubat-23 Nisan 2010'da 1764 kişiyle gerçekleştirilen "Azerbaycan Dış Politikası Anketi"⁴ ile karşılaştırılacaktır. Ardından Azerbaycan'da gerçekleştirilen mülakatların sonucu incelenecektir.

A. Azerbaycan'da Yapılan Anketin Genel Sonucu

ABD'yle ilişkiler Azerbaycan'ın dış politikasında önemli bir yer tutmaktadır. 15 Ağustos-15 Ekim 2010'da 2500 kişiyle gerçekleştirilen anket çalışması da bu

1 Ramiz Mehdiyev (2009). Modernleşme Xetti Yene De Gündelikdedi, Bakı: Azerbaycan Dövlət Neşriyyatı, s. 43.

2 <http://www.525.az/view.php?lang=az&menu=10&id=26960> (Erişim tarihi: 02.03.2011).

3 Çağrı Erhan, vd. (2010). Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi, Ankara: Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (ATAUM), s. 7-74.

4 Lider TV (2010). Azerbaycan Dış Politikası Anketi, Bakü: Lider Neşriyyatı, s. 2-26.

ilişkilerin kamuoyu tarafından ne şekilde algılandığını dikkat çekici sonuçlarla sunmaktadır.

Azerbaycan'ın genel dış politikasından ABD'yle ilişkilerine, Dağlık Karabağ sorunundan ABD'nin bu sorunla ilgili tutumuna, Hazar'ın hukuki statüsünden ABD'nin bu statüyle ilgili tutumuna, ABD'nin enerji ve İran politikasından askeri operasyonlarına kadar toplam 28 soru katılımcılar tarafından cevaplandırılmıştır. Anketin analiz kısmında sorulara ilişkin farklı dağılımlar ayrı ayrı incelenecektir. Ayrıca katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim, meslek ve gelir durumuna göre dağılımı sunulacaktır.

% 47'si kadın ve % 53'ü erkek olan anket katılımcılarının; % 27'si 36-50, % 24'ü 51-65, % 23'ü 26-35 ve % 21'i 18-25 yaş aralığındadır. Cinsiyet ve yaş durumuna göre anket katılımcıları dengeli bir dağılım göstermektedir. Ankete katılanların % 69'unun eğitimi üniversite düzeyindedir. Lisansüstü eğitim düzeyindeki katılımcılarla birlikte % 88'i, lisans ve lisansüstü eğitim düzeyinde bir profil ortaya koymaktadır. Ankete katılanların % 31'i özel sektör çalışanı, % 25'i devlet memuru, % 14'ü akademisyen, % 7'si öğrenci ve % 4'ü milletvekilidir. Katılımcıların % 19'unu da diğer meslek grupları oluşturmaktadır. Gelir durumuna göreyse katılımcıların % 59'u, 201 ile 500 dolar arasında gelire sahiptir. Bu durum Azerbaycan'da gelir düzeyinin normal olmasıyla ilgilidir. Katılımcıların % 22'si 501 ile 1000, % 7'si de 1001 ile 5000 dolar arasında gelire sahiptir. Katılımcıların % 10'u da 200 dolardan az gelire sahiptir. Anket sonuçlarının, bu veriler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi daha sağlıklı olacaktır.

1. Azerbaycan Halkı ve Dış Politika

Soru 1: “Sizce Azerbaycan öncelikli olarak hangisidir?” sorusuna katılımcıların % 33'ü Azerbaycan'ın Avrupa ülkesi, % 29'u Kafkasya ülkesi, % 12'si Asya ülkesi, % 12'si İslam ülkesi ve % 8'i Ortadoğu ülkesi olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Sizce Azerbaycan Öncelikli Olarak Hangisidir?

	Frekans	%
Avrupa ülkesidir	837	33
Asya ülkesidir	289	12
İslam ülkesidir	312	12
Ortadoğu ülkesidir	193	8
Kafkasya ülkesidir	716	29
Diğer	153	6
Toplam	2500	100

31 Ekim-31 Aralık 2009'da 1032 kişiyle gerçekleştirilen “Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi”ndeki “Sizce Türkiye öncelikli olarak hangisidir?” sorusuna anket katılımcılarının % 29'u Türkiye'nin Avrupa ülkesi, % 23'ü Türk Cumhuriyetlerinden biri, % 16'sı İslam ülkesi, % 12'si Ortadoğu ülkesi, % 9'u Akdeniz ülkesi ve % 9'u da Asya ülkesi olduğu yönünde görüş bildirmiştir.⁵ Bu bağlamda Azerbaycan halkıyla Türk halkı, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen kendi devletlerinin Avrupa ülkesi olduğu yönünde ortak görüşte oldukları söylenebilir.

Soru 2: “Hangisini öncelikle takip edersiniz?” sorusuna katılımcıların % 37'si, öncelikli olarak dış politika haberlerini takip ettikleri cevabını vermiştir. Katılımcıların % 27'si iç politika haberlerini ve % 24'ü ekonomi haberlerini takip etmektedir. Katılımcıların dış politika haberlerini iç politika ve ekonomi haberlerine göre daha fazla takip ettikleri görülmektedir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 2'dedir.

Tablo 2: Haberlerin Öncelikli Takip Edilme Oranı

	Frekans	%
İç politika haberleri	687	27
Dış politika haberleri	913	37
Ekonomi haberleri	592	24
Spor haberleri	128	5
Magazin haberleri	136	5
Diğer	44	2
Toplam	2500	100

23 Şubat-23 Nisan 2010'da 1764 kişiyle gerçekleştirilen “Azerbaycan Dış Politikası Anketi”nde de “Hangi haberleri öncelikli olarak takip edersiniz?” sorusuna katılımcıların % 39'u öncelikli olarak dış politika haberlerini takip ettiklerini belirtmiştir.⁶ Bu bağlamda Azerbaycan halkının, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen öncelikli olarak dış politika haberlerini takip ettikleri bu iki anket sonucundaki paralellikle de görülmektedir.

Soru 3: “Azerbaycan yönetiminin dış politika uygulamalarını başarılı buluyor musunuz?” sorusuna katılımcıların % 48'i, Azerbaycan yönetiminin dış politika uygulamalarını “tamamen başarılı” ve “başarılı” bulmaktadır. Katılımcıların % 31'i de mevcut uygulamaları “başarısız” ve “tamamen başarısız” olarak değerlendirmiştir. Azerbaycan yönetiminin uygulamalarını “kısmen başarılı” bulanların oranıysa % 21'dir. Bu bağlamda Azerbaycan halkının, yönetimin dış politika uygulamalarını başarılı bulduğu görülmektedir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 3'tedir.

⁵ Erhan vd. (2010) s. 29-30.

⁶ Lider TV (2010) s. 3.

Tablo 3: Azerbaycan Yönetiminin Dış Politika Uygulamalarının Değerlendirilmesi

	Frekans	%
Tamamen başarılı buluyorum	621	25
Başarılı buluyorum	583	23
Kısmen başarılı buluyorum	517	21
Başarısız buluyorum	424	17
Tamamen başarısız buluyorum	355	14
Toplam	2500	100

31 Ekim-31 Aralık 2009'da 1032 kişiyle gerçekleştirilen "Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi"ndeki "Mevcut hükümetin dış politika uygulamalarını başarılı buluyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplara göre anket katılımcılarının % 23'ü, dış politika uygulamalarını "tamamen başarılı" ve "başarılı" bulmaktadır.⁷ Bu bağlamda Azerbaycan halkının dış politika alanında yönetimine olan güveninin, Türk halkının dış politika alanında yönetimine olan güveninden daha fazla olduğu söylenebilir.

2. Azerbaycan'ın Genel Dış Politikasına Bakış

Soru 7: "Sizce Azerbaycan dış politikasının öncelikli gündem maddesi hangisidir?" sorusuna katılımcıların % 84'ü, Azerbaycan dış politikasının öncelikli gündem maddesinin "Dağlık Karabağ sorunu" olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların % 11'i ise Azerbaycan dış politikasının öncelikli gündem maddesinin "ABD ve NATO'yla ilişkiler" olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Azerbaycan halkı, Dağlık Karabağ sorununu Azerbaycan dış politikasının temel gündem maddesi olarak görmektedir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 4'tedir.

Tablo 4: Azerbaycan Dış Politikasının Öncelikli Gündem Maddesi Hangisidir?

	Frekans	%
Dağlık Karabağ sorunu	2097	84
Hazar'ın hukuki statüsü	16	1
ABD'yle ilişkiler	211	8
Rusya Federasyonu'yla ilişkiler	23	1
AB'yle ilişkiler	41	2
NATO'yla ilişkiler	87	3
Uluslararası terörizmle mücadele	23	1
Diğer	2	0
Toplam	2500	100

⁷ Erhan vd. (2010) s. 22.

23 Şubat-23 Nisan 2010'da 1764 kişiyle gerçekleştirilen “Azerbaycan Dış Politikası Anketi”nde de “Sizce Azerbaycan dış politikasını belirleyen en önemli etken hangisidir?” sorusuna katılımcıların % 91’i “Dağlık Karabağ sorunu” cevabını vermiştir.⁸ Bu bağlamda Azerbaycan halkı, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen Dağlık Karabağ sorununu Azerbaycan dış politikasını belirleyen en önemli etken ve temel gündem maddesi olarak görmektedir.

Soru 8: “Azerbaycan’ın size göre öncelikli üç dostunu belirtiniz.” sorusuna katılımcıların % 39’u, dost olarak görülen devletler arasında Türkiye’yi ilk sırada; % 26’sıysa ABD’yi ikinci sırada belirtmiştir. İngiltere % 13’lük oranla üçüncü, Gürcistan % 7’lik oranla dördüncü ve Pakistan % 5’lik oranla beşinci sırada belirtilmiştir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5: Azerbaycan’ın Öncelikli Üç Dostu Sorusunun Değerlendirilmesi

	Frekans	%
ABD	651	26
Rusya Federasyonu	18	1
Türkiye	973	39
Fransa	7	0
İngiltere	329	13
İtalya	74	3
Almanya	63	3
Pakistan	126	5
İran	11	0
Ermenistan	0	0
Gürcistan	182	7
Çin Halk Cumhuriyeti	16	1
Kazakistan	14	1
Türkmenistan	1	0
Yunanistan	0	0
İsrail	21	1
Hindistan	6	0
Diğer	8	0
Toplam	2500	100

31 Ekim-31 Aralık 2009’da 1032 kişiyle gerçekleştirilen “Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi”ndeki “Türkiye’nin size göre en öncelikli üç ‘dostunu’ sıralayınız.” sorusuna anket katılımcılarının % 30’u, Azerbaycan’ı dost devletler sıralamasında ilk sırada belirtmiştir.⁹ Bu bağlamda Azerbaycan halkıyla Türk halkı, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen birbirlerini dost devlet olarak görmektedir.

⁸ Lider TV (2010) s. 4.

⁹ Erhan vd. (2010) s. 34-35.

Soru 9: “Azerbaycan’ın size göre öncelikli üç düşmanını belirtiniz” sorusuna katılımcıların % 40’ı, düşman olarak görülen devletler sıralamasında Ermenistan’ı ilk sırada belirtmiştir. Ardından % 21’lik oranla İran, % 16’lık oranla Fransa, % 10’luk oranla Rusya Federasyonu, % 5’lik oranla Yunanistan ve % 4’lük oranla Türkmenistan cevapları verilmiştir. Katılımcılar arasındaki dokuz kişi ise ABD ve İngiltere’yi düşman olarak değerlendirmiştir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6: Azerbaycan’ın Öncelikli Üç Düşmanı Sorusunun Değerlendirilmesi

	Frekans	%
ABD	4	0
Rusya Federasyonu	239	10
Türkiye	0	0
Fransa	412	16
İngiltere	5	0
İtalya	7	0
Almanya	16	1
Pakistan	4	0
İran	518	21
Ermenistan	1008	40
Gürcistan	15	1
Çin Halk Cumhuriyeti	14	1
Kazakistan	6	0
Türkmenistan	102	4
Yunanistan	128	5
İsrail	18	1
Hindistan	4	0
Diğer	0	0
Toplam	2500	100

31 Ekim-31 Aralık 2009’da 1032 kişiyle gerçekleştirilen “Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi”ndeki “Türkiye’nin size göre en öncelikli üç ‘düşmanını’ sıralayınız.” sorusuna anket katılımcılarının % 38’i düşman olarak görülen devletler sıralamasında ABD’yi ilk sırada belirtmiştir. Ardından % 11’le Ermenistan, % 11’le İsrail, % 6’yla Yunanistan ve % 5’le Fransa belirtilmiştir.¹⁰ Azerbaycan halkı düşman devletler sıralamasında Ermenistan’ı birinci, Fransa’yı üçüncü ve Yunanistan’ı beşinci sırada belirtirken Türk halkı da düşman devletler sıralamasında Ermenistan’ı ikinci, Yunanistan’ı dördüncü ve Fransa’yı beşinci sırada belirtmiştir. Bu bağlamda Azerbaycan halkıyla Türk halkının, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen düşman devletler algısının hemen hemen aynı olduğu görülmektedir.

¹⁰ Erhan vd. (2010) s. 32-33.

Soru 14: “Sizce Azerbaycan’ın öncelikli üç sorunu nedir?” sorusuna katılımcıların % 60’ı, “Dağlık Karabağ sorunu”; % 20’si ise “ekonomik sorunlar” ve % 17’si de “insan hakları ile demokratikleşme” sorunları olduğu cevabını vermiştir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7: Azerbaycan’ın Öncelikli Üç Sorununun Değerlendirilmesi

	Frekans	%
Dağlık Karabağ sorunu	1492	60
Hazar’ın hukuki statüsü	16	1
İnsan hakları ve demokratikleşme	436	17
Ekonomik sorun	511	20
Askeri sorun	45	2
Toplam	2500	100

23 Şubat-23 Nisan 2010’da 1764 kişiyle gerçekleştirilen “Azerbaycan Dış Politikası Anketi”nde de “Azerbaycan dış politikasını etkileyen öncelikli sorun nedir?” sorusuna katılımcıların % 66’sı “Dağlık Karabağ sorunu” cevabını vermiştir.¹¹ Bu bağlamda Azerbaycan halkı, Dağlık Karabağ’ı öncelikli sorun olarak görmektedir.

3. Azerbaycan’ın ABD’yle İlişkilerine Bakış

Soru 4: “Azerbaycan-ABD ilişkileri hakkında ne kadar bilginiz?” sorusuna verdikleri cevaplara göre katılımcıların % 41’inin Azerbaycan-ABD ilişkileri hakkında “çok bilgili”, % 36’sının “bilgili” ve % 19’unun da “az bilgili” oldukları görülmektedir. Katılımcıların % 4’ü Azerbaycan-ABD ilişkileri hakkında bilgi sahibi değildir. Bu bağlamda Azerbaycan halkının, Azerbaycan-ABD ilişkileri hakkında bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 8’dedir.

Tablo 8: Azerbaycan-ABD İlişkileri Hakkında Ne Kadar Bilginiz?

	Frekans	%
Çok bilgiliyim	1023	41
Bilgiliyim	897	36
Az bilgiliyim	485	19
Hiç bilgi sahibi değilim	95	4
Toplam	2500	100

¹¹ Lider TV (2010) s. 4-5.

Soru 5: “Azerbaycan-ABD ilişkilerini nereden takip ediyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara göre katılımcıların % 33’ünün Azerbaycan-ABD ilişkilerini televizyon ve radyodan takip ettikleri görülmektedir. Televizyon ve radyoyu, % 29’luk oranla gazeteyle dergi ve % 14’lük oranla akademik yayınlar izlemektedir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 9’dadır.

Tablo 9: Azerbaycan-ABD İlişkilerinin Takip Edildiği Kaynaklar

	Frekans	%
Televizyon/Radyo	812	33
İnternet	319	13
Gazete/Dergi	734	29
Akademik yayınlar	348	14
Sosyal ortamlar	258	10
Diğer	29	1
Toplam	2500	100

31 Ekim-31 Aralık 2009’da 1032 kişiyle gerçekleştirilen “Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi”ndeki “Dış politika haberlerini nereden takip ediyorsunuz?” sorusuna anket katılımcılarının yarısından fazlası (% 56), dış politika haberlerini televizyon ve radyodan takip ettiklerini belirtmiştir.¹² Burada Azerbaycan halkı, Azerbaycan-ABD ilişkilerini de içeren dış politikayı Türk halkı gibi televizyon ve radyodan takip etmektedir. Bu bağlamda Azerbaycan halkıyla Türk halkı arasında bir paralellik söz konusudur.

Soru 6: “Azerbaycan-ABD ilişkileri konusunda en doğru görüşleri kim dile getirir?” sorusuna katılımcıların % 47’si hükümetin, % 18’i öğretim üyelerinin ve % 18’i medyanın Azerbaycan-ABD ilişkileri konusunda en doğru görüşleri dile getirdiğini belirtmiştir. Bu sırayı muhalefet partileri ve sivil toplum örgütleri takip etmektedir. Bu bağlamda Azerbaycan halkının hükümete olan inancı görülmektedir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 10’dadır.

Tablo 10: Azerbaycan-ABD İlişkileri Konusunda En Doğru Görüşleri Kim Dile Getirmektedir?

	Frekans	%
Hükümet	1181	47
Muhalefet partileri	347	14
Medya	438	18
Öğretim üyeleri	462	18
Sivil toplum örgütleri	39	2
Diğer	33	1
Toplam	2500	100

¹² Erhan vd. (2010) s. 20-21.

Soru 10: “Azerbaycan’ın ABD’yle müttefik olmasını ister misiniz?” sorusuna katılımcıların % 68’i genel olarak evet biçiminde cevap vermiştir. Bu oranın % 38’i sadece “evet”, % 30’u da “kesinlikle evet” şeklindedir. Hayır yanıtları içerisinde sadece “hayır” yanıtının oranı % 21 iken, “kesinlikle hayır” yanıtının oranı % 11’dir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 11’de görülmektedir.

Tablo 11: Azerbaycan’ın ABD’yle Müttefik Olmasını İster Misiniz?

	Frekans	%
Kesinlikle evet	743	30
Evet	967	38
Hayır	518	21
Kesinlikle hayır	272	11
Toplam	2500	100

Soru 11: “Sizce aşağıdakilerden hangisi Azerbaycan-ABD ilişkileri açısından ABD’yi en iyi tarif eder?” sorusuna katılımcıların % 45’i ABD’yi “dost devlet” olarak tanımlamıştır. ABD’yi “müttefik devlet” olarak nitelendirenlerin oranıysa % 28’dir. ABD’yi “güvenilmez devlet” olarak değerlendirenlerin oranı da % 27’dir. Katılımcılar arasındaki dört kişi ise ABD’yi “düşman devlet” olarak nitelendirmiştir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 12’de görülmektedir.

Tablo 12: Azerbaycan-ABD İlişkileri Açısından ABD Tarifinin Değerlendirilmesi

	Frekans	%
Müttefik devlet	686	28
Dost devlet	1131	45
Güvenilmez devlet	679	27
Düşman devlet	4	0
Toplam	2500	100

23 Şubat–23 Nisan 2010’da 1764 kişiyle gerçekleştirilen “Azerbaycan Dış Politikası Anketi”nde de “Sizce Azerbaycan, ABD’yle dost mudur?” sorusuna katılımcıların % 51’i genel olarak evet biçiminde yanıt vermiştir.¹³ Bu bağlamda Azerbaycan halkı, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen ABD’yi dost devlet olarak değerlendirmektedir.

Soru 12: “Sizce ABD, Azerbaycan’a karşı güvenilir ve samimi davranıyor mu?” sorusuna katılımcıların % 73’ü, ABD’nin Azerbaycan’a karşı güvenilir ve samimi davrandığı cevabını vermiştir. Katılımcıların % 27’siyse ABD’nin Azerbaycan’a karşı güvenilir ve samimi davranmadığını belirtmiştir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 13’te görülmektedir.

¹³ Lider TV (2010) s. 9.

Tablo 13: ABD, Azerbaycan'a Karşı Güvenilir ve Samimi Davranıyor mu?

	Frekans	%
Kesinlikle evet	827	33
Evet	990	40
Hayır	519	21
Kesinlikle hayır	164	6
Toplam	2500	100

Soru 13: "Sizce Azerbaycan yönetimi ABD'yle işbirliğine girmeli mi?" sorusuna katılımcıların % 85'i, genellikle evet şeklinde cevap vermiştir. Bu oranın % 49'u sadece "evet", % 36'sı da "kesinlikle evet" şeklindedir. Hayır yanıtları içerisinde sadece "hayır" yanıtının oranı % 14 iken, "kesinlikle hayır" yanıtının oranı % 1'dir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 14'te görülmektedir.

Tablo 14: Azerbaycan Yönetimi ABD'yle İşbirliğine Girmeli mi?

	Frekans	%
Kesinlikle evet	913	36
Evet	1217	49
Hayır	342	14
Kesinlikle hayır	28	1
Toplam	2500	100

Soru 15: "Sizce Azerbaycan'la ABD arasındaki en önemli üç işbirliği alanı nedir?" sorusuna cevap veren katılımcıların % 19'u ekonomik işbirliği, % 18'i enerji hatları, % 15'i uluslararası terörizmle mücadele, % 13'ü güvenlik alanında işbirliği, % 13'ü Dağlık Karabağ sorunu, % 12'si askeri işbirliği ve % 8'i Azerbaycan'ın AB'ye yaklaşması olduğunu belirtmiştir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 15'te görülmektedir.

Tablo 15: Azerbaycan'la ABD Arasındaki En Önemli Üç İşbirliği Alanı

	Frekans	%
Dağlık Karabağ sorunu	317	13
Enerji hatları	445	18
Uluslararası terörizmle mücadele	377	15
Ekonomik işbirliği	483	19
Hazar'ın hukuki statüsü	36	1
Askeri işbirliği	293	12
Azerbaycan'ın AB'ye yaklaşması	194	8
Güvenlik alanında işbirliği	331	13
Diğer	24	1
Toplam	2500	100

31 Ekim-31 Aralık 2009'da 1032 kişiyle gerçekleştirilen “Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi”ndeki “Sizce Türkiye ile ABD arasındaki en önemli üç işbirliği alanı nedir?” sorusunu ankete katılanların % 33’ü “askeri işbirliği”, % 24’ü “ekonomik işbirliği” ve % 9’u “terörle mücadele” şeklinde cevaplandırmıştır.¹⁴ Azerbaycan halkı “ekonomik işbirliği”ni birinci, “uluslararası terörizmle mücadele”yi üçüncü sırada belirtirken Türk halkıysa “ekonomik işbirliği”ni ikinci, “terörle mücadele”yi üçüncü sırada belirtmiştir. Bu bağlamda Azerbaycan halkıyla Türk halkının, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen devletlerinin ABD’yle işbirliğini hemen hemen aynı alanlarda değerlendirdikleri söylenebilir.

Soru 16: “Sizce Azerbaycan’la ABD arasındaki en önemli üç sorun nedir?” sorusuna cevap veren katılımcıların % 50’si ABD Kongresi’nin Ermeni yanlısı tutumu, % 31’i “Özgürlükleri Destekleme Yasası’na 907 Sayılı Ek” madde ve % 13’ü insan haklarıyla demokratikleşme sorunu olduğunu belirtmiştir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 16’da görülmektedir.

Tablo 16: Azerbaycan’la ABD Arasındaki En Önemli Üç Sorun

	Frekans	%
“Özgürlükleri Destekleme Yasası’na 907 Sayılı Ek” madde	767	31
ABD Kongresi’nin Ermeni yanlısı tutumu	1244	50
İnsan hakları ve demokratikleşme sorunu	332	13
Dağlık Karabağ sorunu	105	4
Diğer	52	2
Toplam	2500	100

31 Ekim-31 Aralık 2009’da 1032 kişiyle gerçekleştirilen “Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi”ndeki “Sizce Türkiye ile ABD arasındaki en önemli üç sorun nedir?” sorusunu ankete katılanların % 28’i “terörle mücadele”, % 20’si “İncirlik üssünün kullanımı” ve % 16’sı da “Irak’ın geleceği” şeklinde cevaplandırmıştır.¹⁵ Bu bağlamda Azerbaycan halkıyla Türk halkının, devletlerinin ABD’yle sorunlarını dış politikalarına uygun olarak farklı değerlendirdikleri söylenebilir.

a. Dağlık Karabağ ve ABD

Soru 17: “Dağlık Karabağ’ı Azerbaycan açısından nasıl nitelendirirsiniz?” sorusuna cevap veren katılımcıların % 88’i, Dağlık Karabağ’ı Azerbaycan açısından “asla vazgeçilmez” olarak nitelendirmiştir. Dağlık Karabağ’ı Azerbaycan açısından “ekonomik yük” olarak nitelendirenlerin oranıysa % 5’tir. Katılımcıların % 4’ü de

¹⁴ Erhan vd. (2010) s. 52.

¹⁵ Erhan vd. (2010) s. 53-54.

Dağlık Karabağ'ı Azerbaycan açısından "sorunun çözümünde taviz verilebilir" olarak nitelendirmiştir. Bu bağlamda Azerbaycan halkı açısından Dağlık Karabağ asla vazgeçilmezdir ve Azerbaycan dış politikasının da en temel sorunudur. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 17'de görülmektedir.

Tablo 17: Dağlık Karabağ'ı Azerbaycan Açısından Nasıl Nitelendirirsiniz?

	Frekans	%
Asla vazgeçilmez	2198	88
Azerbaycan dış politikasının etkin unsurlarından biri değildir	46	2
Sorunun çözümünde taviz verilebilir	102	4
Azerbaycan'a ekonomik yük olur	123	5
Diğer	31	1
Toplam	2500	100

Soru 18: "Sizce Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorununun çözümünde herhangi bir devletin veya uluslararası kurumun etkin bir rol oynamasını istemeli mi? Üç tane belirtiniz." sorusuna cevap veren katılımcıların % 31'i, Dağlık Karabağ sorununun çözümünde Türkiye'nin etkin bir rol oynamasını istediklerini belirtmiştir. Dağlık Karabağ sorununun çözümünde ABD'nin etkin bir rol oynamasını isteyenlerin oranıysa % 24'tür. Katılımcıların % 19'u da Dağlık Karabağ sorununun çözümünde AGİT Minsk Grubu'nun etkin bir rol oynamasını istemiştir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 18'de görülmektedir.

Tablo 18: Azerbaycan, Dağlık Karabağ Sorununun Çözümünde Herhangi Bir Devletin veya Uluslararası Kurumun Etkin Bir Rol Oynamasını İstemeli mi? Üç Tane Belirtiniz.

	Frekans	%
ABD	592	24
Rusya Federasyonu	23	1
Türkiye	783	31
Fransa	4	0
İngiltere	286	11
İran	3	0
AGİT Minsk Grubu	467	19
Almanya	42	2
BM	103	4
NATO	56	2
AB	139	6
Diğer	2	0
Toplam	2500	100

23 Şubat-23 Nisan 2010'da 1764 kişiyle gerçekleştirilen “Azerbaycan Dış Politikası Anketi”nde de “Dağlık Karabağ sorununun çözümünde hangi devletin etkin bir rol oynamasını istersiniz?” sorusuna cevap veren katılımcıların % 30'u Türkiye'nin ve % 26'sı da ABD'nin etkin bir rol oynamasını istediklerini belirtmiştir.¹⁶ Bu bağlamda Azerbaycan halkının, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen Dağlık Karabağ sorununun çözümünde Türkiye ve ABD'nin etkin bir rol oynamasını istedikleri bu iki anket sonucundaki paralellikle de görülmektedir.

Soru 22: “Sizce ABD'nin Dağlık Karabağ sorununu çözeceğine inanıyor musunuz?” sorusuna katılımcıların % 82'si genel olarak inanıyorum biçiminde cevap vermiştir. Bu oranın % 24'ü “çok inanıyorum”, % 37'si “inanıyorum” ve % 21'i “az inanıyorum” şeklindedir. “Hiç inanmıyorum” yanıtının oranıysa % 18'dir. Bu bağlamda Azerbaycan halkının, ABD'nin Dağlık Karabağ sorununu çözeceğine olan inancı görülmektedir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 19'dadır.

Tablo 19: ABD'nin Dağlık Karabağ Sorununu Çözeceğine İnanıyor musunuz?

	Frekans	%
Çok inanıyorum	613	24
İnanıyorum	928	37
Az inanıyorum	521	21
Hiç inanmıyorum	438	18
Toplam	2500	100

Soru 23: “Sizce ABD, Dağlık Karabağ sorununda Azerbaycan'ı destekler mi?” sorusuna katılımcıların % 57'si, genel olarak evet biçiminde cevap vermiştir. Bu oranın % 30'u sadece “evet”, % 27'si de “kesinlikle evet” şeklindedir. Hayır yanıtları içerisinde sadece “hayır” yanıtının oranı % 23 iken, “kesinlikle hayır” yanıtının oranı % 20'dir. Bu bağlamda Azerbaycan halkı, Dağlık Karabağ sorununun çözümünde ABD'nin Azerbaycan'ı destekleyeceğini düşünmektedir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 20'dedir.

Tablo 20: ABD, Dağlık Karabağ Sorununda Azerbaycan'ı Destekler mi?

	Frekans	%
Kesinlikle evet	671	27
Evet	753	30
Hayır	574	23
Kesinlikle hayır	502	20
Toplam	2500	100

¹⁶ Lider TV (2010) s. 13-14.

Soru 24: “Dağlık Karabağ sorununda sizce ABD’nin rolü ne olmalı?” sorusuna “AGİT Minsk Grubu’nun rolüne destek vermeli” şeklinde yanıt verenlerin oranı % 38’dir. “Aktif arabuluculuk rolü üstlenmeli” görüşünü savunanların oranı % 33 iken, “tarafsız olmalı” diyenlerin oranı % 24’tür. Soruya “fikrim yok” diye cevap verenlerin oranıysa % 5’tir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 21’de görülmektedir.

Tablo 21: Dağlık Karabağ Sorununda Sizce ABD’nin Rolü Ne Olmalı?

	Frekans	%
Aktif arabuluculuk rolü üstlenmeli	819	33
AGİT Minsk Grubu’nun rolüne destek vermeli	963	38
Tarafsız olmalı	592	24
Fikrim yok	126	5
Toplam	2500	100

23 Şubat-23 Nisan 2010’da 1764 kişiyle gerçekleştirilen “Azerbaycan Dış Politikası Anketi”nde de “ABD’nin, Dağlık Karabağ sorununun çözümünde rolü nasıl olmalı?” sorusuna cevap veren katılımcıların % 39’u “AGİT Minsk Grubu’nun içinde olmalı” ve % 37’si de “aktif arabuluculuk rolünde olmalı” şeklinde belirtmiştir.¹⁷ Bu bağlamda Azerbaycan halkının, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen ABD’nin gerek kendisi ve gerekse AGİT Minsk Grubu’nda Dağlık Karabağ sorununu çözebileceğine dair inanç taşıdıkları söylenebilir.

Soru 25: “Sizce ABD, Azerbaycan ve Ermenistan arasında arabulucu rolü oynamalı mı?” sorusuna katılımcıların % 33’ü, genel olarak evet biçiminde yanıt vermiştir. Bu oranın % 19’u “kesinlikle evet”, % 14’ü de sadece “evet” şeklindedir. Hayır yanıtları içerisinde sadece “hayır” yanıtının oranı % 38 iken, “kesinlikle hayır” yanıtının oranı % 29’dur. Bu bağlamda Azerbaycan halkının, ABD’nin Azerbaycan’la Ermenistan arasında arabulucu rolü oynamasını istemediği görülmektedir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 22’dedir.

Tablo 22: ABD, Azerbaycan ve Ermenistan Arasında Aktif Arabuluculuk Rolü Üstlenmeli mi?

	Frekans	%
Kesinlikle evet	481	19
Evet	338	14
Hayır	961	38
Kesinlikle hayır	720	29
Toplam	2500	100

¹⁷ Lider TV (2010) s. 19.

b. Hazar'ın Hukuki Statüsü ve ABD

Soru 19: Sizce Azerbaycan, Hazar'ın hukuki statüsü konusunda herhangi bir devletin veya uluslararası kurumun destek vermesini istemeli mi? Üç tane belirtiniz.” sorusuna cevap veren katılımcıların % 23'ü, Hazar'ın hukuki statüsü konusunda Türkiye'nin destek vermesini istediklerini belirtmiştir. Hazar'ın hukuki statüsü konusunda ABD'nin destek vermesini isteyenlerin oranıysa % 20'dir. Katılımcıların % 18'i de Hazar'ın hukuki statüsü konusunda Kazakistan'ın destek vermesini istemiştir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 23'tedir.

Tablo 23: Azerbaycan, Hazar'ın Hukuki Statüsü Konusunda Herhangi Bir Devletin veya Uluslararası Kurumun Destek Vermesini İstemeli mi? Üç Tane Belirtiniz.

	Frekans	%
ABD	508	20
Rusya Federasyonu	123	5
Türkiye	577	23
Fransa	6	0
İngiltere	267	11
İran	106	4
Kazakistan	435	18
Almanya	48	2
BM	209	8
NATO	24	1
AB	177	7
Diğer	20	1
Toplam	2500	100

23 Şubat-23 Nisan 2010'da 1764 kişiyle gerçekleştirilen “Azerbaycan Dış Politikası Anketi”nde de “Hazar'ın hukuki statüsü konusunda hangi devletin destek vermesini istersiniz?” sorusuna cevap veren katılımcıların % 24'ü Türkiye'nin, % 23'ü ABD'nin ve % 21'i de Kazakistan'ın Hazar'ın hukuki statüsü konusunda destek vermesini istediklerini belirtmiştir.¹⁸ Bu bağlamda Azerbaycan halkının, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen Hazar'ın hukuki statüsü konusunda Türkiye, ABD ve Kazakistan'ın destek vermesini istedikleri bu iki anket sonucundaki paralellikle de görülmektedir.

c. Azerbaycan'ın Enerji Politikası ve ABD

Soru 27: “ABD'nin, Azerbaycan'ın petrol ve doğalgaz politikasına bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna cevap veren katılımcıların % 31'i “kesinlikle olumlu değerlendiriyorum”, % 40'ı “olumlu değerlendiriyorum”, % 24'ü

¹⁸ Lider TV (2010) s. 16.

“olumsuz değerlendiriyorum” ve % 3’ü “kesinlikle olumsuz değerlendiriyorum” biçiminde yanıt vermiştir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 24’te görülmektedir.

Tablo 24: ABD’nin, Azerbaycan’ın Petrol ve Doğalgaz Politikasına Bakışının Değerlendirilmesi

	Frekans	%
Kesinlikle olumlu değerlendiriyorum	784	31
Olumlu değerlendiriyorum	1003	40
Olumsuz değerlendiriyorum	597	24
Kesinlikle olumsuz değerlendiriyorum	75	3
Diğer	41	2
Toplam	2500	100

23 Şubat-23 Nisan 2010’da 1764 kişiyle gerçekleştirilen “Azerbaycan Dış Politikası Anketi”nde de “Azerbaycan’ın enerji politikasını hangi devlet desteklemektedir?” sorusuna cevap veren katılımcıların % 41’i Türkiye’nin ve % 38’i de ABD’nin Azerbaycan’ın enerji politikasını desteklediğini belirtmiştir.¹⁹ Bu bağlamda Azerbaycan halkı, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen Azerbaycan’ın enerji politikasını ABD’nin desteklediğini düşünmekte ve Azerbaycan’ın enerji politikasına ABD’nin bakışını olumlu değerlendirmektedir.

ç. ABD’nin Askeri Operasyonlarına Bakış

Soru 20: “Sizce Azerbaycan’ın Afganistan’daki askeri varlığının geleceği ne olmalıdır?” sorusuna katılımcıların % 31’i “asker sayısını artırmalıdır; ancak çatışma bölgesinden uzak durmalıdır”, % 25’i “asker sayısı aynı kalmalıdır”, % 21’i “asker sayısı azaltılmalıdır” ve % 18’i “Azerbaycan askeri tamamen çekilmelidir” biçiminde yanıt vermiştir. Bu soruya genel olarak “asker sayısını artırmalıdır” diyenlerin oranıysa % 36’dır. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 25’te görülmektedir.

Tablo 25: Azerbaycan’ın Afganistan’daki Askeri Varlığının Geleceği Ne Olmalıdır?

	Frekans	%
Asker sayısını artırmalıdır ve çatışma bölgelerine asker konuşlandırılmalıdır	127	5
Asker sayısını artırmalıdır; ancak çatışma bölgesinden uzak durmalıdır	768	31
Asker sayısı aynı kalmalıdır	629	25
Asker sayısı azaltılmalıdır	514	21
Azerbaycan askeri tamamen çekilmelidir	462	18
Toplam	2500	100

¹⁹ Lider TV (2010) s. 17.

31 Ekim-31 Aralık 2009'da 1032 kişiyle gerçekleştirilen “Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi”ndeki “Sizce Türkiye'nin Afganistan'daki askeri varlığının geleceği ne olmalıdır?” sorusunu ankete katılanların % 36'sı “Türk askeri tamamen çekilmelidir”, % 28'i “asker sayısını artırmalıdır; ancak çatışma bölgesinden uzak durmalıdır”, % 14'ü “asker sayısı aynı kalmalıdır” ve % 11'iyse “asker sayısı azaltılmalıdır” şeklinde cevaplandırmıştır.²⁰ Azerbaycan halkı “asker sayısını artırmalıdır; ancak çatışma bölgesinden uzak durmalıdır”ı birinci, “asker sayısı aynı kalmalıdır”ı ikinci ve “asker sayısı azaltılmalıdır”ı üçüncü sırada belirtirken Türk halkıysa “asker sayısını artırmalıdır; ancak çatışma bölgesinden uzak durmalıdır”ı ikinci, “asker sayısı aynı kalmalıdır”ı üçüncü ve “asker sayısı azaltılmalıdır”ı dördüncü sırada belirtmiştir. Bu bağlamda Azerbaycan halkıyla Türk halkının, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen devletlerinin Afganistan'daki askeri varlığının geleceğini hemen hemen aynı değerlendirdikleri söylenebilir.

Soru 21: “Sizce Azerbaycan'ın Irak'taki askeri varlığının geleceği ne olmalıdır?” sorusuna katılımcıların % 30'u “asker sayısını artırmalıdır; ancak çatışma bölgesinden uzak durmalıdır”, % 26'sı “asker sayısı aynı kalmalıdır”, % 21'i “asker sayısı azaltılmalıdır” ve % 20'si “Azerbaycan askeri tamamen çekilmelidir” biçiminde yanıt vermiştir. Bu soruya genel olarak “asker sayısını artırmalıdır” diyenlerin oranıysa % 33'ür. Bu bağlamda Azerbaycan halkı, ABD'nin Afganistan ve Irak'taki askeri operasyonları çerçevesinde çatışma bölgelerinden uzak durmak şartıyla asker sayısının artırılmasını gerekli olduğunu düşünmektedir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 26'dadır.

Tablo 26: Azerbaycan'ın Irak'taki Askeri Varlığının Geleceği Ne Olmalıdır?

	Frekans	%
Asker sayısını artırmalıdır ve çatışma bölgelerine asker konuşlandırmalıdır	72	3
Asker sayısını artırmalıdır; ancak çatışma bölgesinden uzak durmalıdır	743	30
Asker sayısı aynı kalmalıdır	644	26
Asker sayısı azaltılmalıdır	537	21
Azerbaycan askeri tamamen çekilmelidir	504	20
Toplam	2500	100

Soru 26: “Sizce ABD'nin isteği halinde Azerbaycan bu devlete bir askeri üs tahsis etmeli mi?” sorusuna cevap veren katılımcıların % 57'si genel olarak evet biçiminde yanıt vermiştir. Bu oranın % 30'u sadece “evet”, % 27'si de “kesinlikle evet” şeklindedir. Hayır yanıtları içerisinde sadece “hayır” yanıtının oranı % 25

²⁰ Erhan vd. (2010) s. 66.

iken, “kesinlikle hayır” yanıtının oranı % 18’dir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 27’de görülmektedir.

Tablo 27: ABD’nin İsteği Halinde Azerbaycan Bu Devlete Bir Askeri Üs Tahsis Etmeli mi?

	Frekans	%
Kesinlikle evet	687	27
Evet	743	30
Hayır	619	25
Kesinlikle hayır	451	18
Toplam	2500	100

23 Şubat-23 Nisan 2010’da 1764 kişiyle gerçekleştirilen “Azerbaycan Dış Politikası Anketi”nde de “Azerbaycan hangi devlete veya uluslararası kuruma askeri üs tahsis edebilir?” sorusuna cevap veren katılımcıların % 47’si NATO’ya, % 29’u Türkiye’ye ve % 22’i de ABD’ye askeri üs tahsis edilebileceğini belirtmiştir.²¹ Bu bağlamda Azerbaycan halkının, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen NATO şemsiyesi altında ABD’ye askeri üs tahsis edilebileceğine dair inanç taşıdıkları söylenebilir.

d. ABD’nin İran Politikasına Bakış

Soru 28: “İran’a yalnızca ABD veya ABD önderliğindeki uluslararası bir örgüt tarafından askeri bir müdahale yapılırsa Azerbaycan nasıl davranmalıdır?” sorusuna katılımcıların % 58’i “müdahaleye tarafsız olmalıdır”, % 19’u “müdahaleyi desteklemelidir”, % 13’ü “müdahaleye katılmalıdır” ve % 5’i “müdahaleye karşı çıkmalıdır” biçiminde yanıt vermiştir. Bu soruya ilişkin dağılım Tablo 28’de görülmektedir.

Tablo 28: İran’a Yalnızca ABD veya ABD Önderliğindeki Uluslararası Bir Örgüt Tarafından Askeri Bir Müdahale Yapılırsa Azerbaycan Nasıl Davranmalıdır?

	Frekans	%
Müdahaleyi desteklemelidir	469	19
Müdahaleye katılmalıdır	318	13
Müdahaleye tarafsız olmalıdır	1456	58
Müdahaleye karşı çıkmalıdır	137	5
Diğer	120	5
Toplam	2500	100

21 Lider TV (2010) s. 24-25.

23 Şubat-23 Nisan 2010'da 1764 kişiyle gerçekleştirilen "Azerbaycan Dış Politikası Anketi"nde de "İran'a askeri müdahale gerçekleşirse Azerbaycan nasıl davranmalıdır?" sorusuna katılımcıların % 55'i "tarafsız olmalıdır" şeklinde cevap vermiştir.²² Bu bağlamda Azerbaycan halkının, anket çalışmaları farklı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen İran'a herhangi bir askeri müdahale durumunda Azerbaycan'ın tarafsız olması gerektiği yönündeki düşünceleri bu iki anket sonucundaki paralellikle de görülmektedir.

Azerbaycan'da Yapılan Mülakatların Genel Sonucu

Mülakat; iktidar, muhalefet ve tarafsızlardan oluşan toplam 12 kişiyle yapılmıştır. Mülakata katılanlar; Azerbaycan Devlet Başkanlığı İdaresinin Genel Sekreteri Ramiz Mehdiyev, Başbakan Artur Resulzade, Dışişleri Bakanı Eldar Memmedyarov, Milli Eğitim Bakanı Misir Merdanov, Yeni Azerbaycan Partisi (YAP) Genel Başkan Yardımcısı Ali Ahmedov, Musavat Parti (MP) Genel Başkanı İsa Kamber, Azerbaycan Halk Cephesi Partisi (AHCP) Genel Başkanı Ali Kerimli, Liberal Demokrat Parti (LDP) Genel Başkanı Lale Şövket, Azerbaycan Milli İstiklal Partisi (AMİP) Genel Başkanı Etibar Memmedov, Vefa Guluzade, Rasim Musabeyov ve Eldar Namazov'dur. Mülakata katılanlar, anket çalışmasından seçilen yedi soruyu cevaplandırmıştır. Böylece cevaplanan yedi soruyla iktidar, muhalefet ve tarafsızların Azerbaycan'daki ABD imajı araştırılmıştır.

"Sizce Azerbaycan öncelikli olarak hangisidir?" sorusuna mülakata katılanların 10'u "Batı değerlerini taşıyan Kafkas ülkesidir." cevabını verirken tarafsızlardan Rasim Musabeyov, "Azerbaycan, Batı değerlerini taşıyan Asya ülkesidir."; yine tarafsızlardan Eldar Namazov, "Kafkas ülkesi olan Azerbaycan Batı ve İslam kültürüne sahiptir." cevabını vermiştir.

"Sizce Azerbaycan-ABD ilişkileri açısından ABD'yi en iyi hangisi tarif eder?" sorusunu Başbakan Artur Resulzade, Milli Eğitim Bakanı Misir Merdanov, YAP Genel Başkan Yardımcısı Ali Ahmedov ve Vefa Guluzade "müttefik devlet" olarak cevaplandırırken AMİP Genel Başkanı Etibar Memmedov ve Eldar Namazov "güvenilmez devlet" olarak; Azerbaycan Devlet Başkanlığı İdaresinin Genel Sekreteri Ramiz Mehdiyev, Dışişleri Bakanı Eldar Memmedyarov, MP Genel Başkanı İsa Kamber, AHCP Genel Başkanı Ali Kerimli, LDP Genel Başkanı Lale Şövket ve Rasim Musabeyov da "dost devlet" olarak cevaplandırmıştır.

"Sizce Azerbaycan'la ABD arasındaki işbirliği alanları nelerdir?" sorusunu Azerbaycan Devlet Başkanlığı İdaresinin Genel Sekreteri Ramiz Mehdiyev, Başbakan Artur Resulzade, Dışişleri Bakanı Eldar Memmedyarov "enerji

²² Lider TV (2010) s. 23.

sektöründe ve boru hatlarında işbirliği, uluslararası terörizmle mücadelede işbirliği, askeri işbirliği, Dağlık Karabağ sorununda ve güvenlik alanında işbirliği” şeklinde cevaplandırırken Milli Eğitim Bakanı Misir Merdanov, YAP Genel Başkan Yardımcısı Ali Ahmedov ve LDP Genel Başkanı Lale Şövkət “enerji sektöründe işbirliği, uluslararası terörizmle mücadelede işbirliği ve güvenlik alanında işbirliği” olarak; MP Genel Başkanı İsa Kamber, AHCP Genel Başkanı Ali Kerimli, Vefa Guluzade, Eldar Namazov ise “ekonomik ve özellikle enerji sektöründe işbirliği, uluslararası terörizmle mücadelede işbirliği ve askeri işbirliği” şeklinde; AMİP Genel Başkanı Etibar Memmedov ve Rasim Musabeyov da “enerji sektöründe işbirliği” olarak cevaplandırmıştır.

“Sizce Azerbaycan’la ABD arasındaki sorunlar nelerdir?” sorusunu Azerbaycan Devlet Başkanlığı İdaresinin Genel Sekreteri Ramiz Mehdiyev, Başbakan Artur Resulzade, Dışişleri Bakanı Eldar Memmedyarov, YAP Genel Başkan Yardımcısı Ali Ahmedov, LDP Genel Başkanı Lale Şövkət, Vefa Guluzade, Rasim Musabeyov ve Eldar Namazov “ABD Kongresi’nin Ermeni yanlısı tutumu ve “Özgürlükleri Destekleme Yasası’na 907 Sayılı Ek” madde” şeklinde cevaplandırırken MP Genel Başkanı İsa Kamber, AHCP Genel Başkanı Ali Kerimli ve AMİP Genel Başkanı Etibar Memmedov ise “ABD Kongresi’nin Ermeni yanlısı tutumu ile insan hakları ve demokratikleşme sorunu” olarak; Milli Eğitim Bakanı Misir Merdanov da “ABD Kongresi’nin Ermeni yanlısı tutumu ve Dağlık Karabağ sorunu” şeklinde cevaplandırmıştır.

“Dağlık Karabağ sorununda sizce ABD’nin rolü ne olmalı?” sorusunu Azerbaycan Devlet Başkanlığı İdaresinin Genel Sekreteri Ramiz Mehdiyev, Başbakan Artur Resulzade, Dışişleri Bakanı Eldar Memmedyarov, AHCP Genel Başkanı Ali Kerimli, MP Genel Başkanı İsa Kamber ve Eldar Namazov “AGİT Minsk Grubu’nun rolüne destek vermeli” şeklinde cevaplandırırken YAP Genel Başkan Yardımcısı Ali Ahmedov, Milli Eğitim Bakanı Misir Merdanov, LDP Genel Başkanı Lale Şövkət, Vefa Guluzade ve Rasim Musabeyov ise “aktif arabuluculuk rolü üstlenmeli”; AMİP Genel Başkanı Etibar Memmedov da “tarafsız olmalı” şeklinde cevaplandırmıştır.

“Sizce ABD’nin isteği halinde Azerbaycan bu devlete bir askeri üs tahsis etmeli mi?” sorusunu Azerbaycan Devlet Başkanlığı İdaresinin Genel Sekreteri Ramiz Mehdiyev, Başbakan Artur Resulzade, Dışişleri Bakanı Eldar Memmedyarov, YAP Genel Başkan Yardımcısı Ali Ahmedov, LDP Genel Başkanı Lale Şövkət, Vefa Guluzade ve Rasim Musabeyov “evet” olarak; Milli Eğitim Bakanı Misir Merdanov, MP Genel Başkanı İsa Kamber, AHCP Genel Başkanı Ali Kerimli, AMİP Genel Başkanı Etibar Memmedov ve Eldar Namazov ise “hayır” şeklinde cevaplandırmıştır.

“İran’a yalnızca ABD veya ABD önderliğindeki uluslararası bir örgüt tarafından askeri bir müdahale yapılırsa Azerbaycan nasıl davranmalıdır?” sorusunu Azerbaycan Devlet Başkanlığı İdaresinin Genel Sekreteri Ramiz Mehdiyev, Başbakan Artur Resulzade, Dışişleri Bakanı Eldar Memmedyarov, Milli Eğitim Bakanı Misir Merdanov, MP Genel Başkanı İsa Kamber, AHCP Genel Başkanı Ali Kerimli, AMİP Genel Başkanı Etibar Memmedov, Eldar Namazov ve Rasim Musabeyov “müdahaleye tarafsız olmalı” şeklinde cevaplandırırken YAP Genel Başkan Yardımcısı Ali Ahmedov ve Vefa Guluzade ise “müdahaleyi desteklemeli”; LDP Genel Başkanı Lale Şövkət de “müdahaleye katılmalıdır” şeklinde cevaplandırmıştır.

Sonuç

Azerbaycan’ın ABD’yle politik, ekonomik ve askeri ilişkiler içerisinde olduğu bilinmektedir. 2500 kişiyle gerçekleştirilen anket ve 12 kişiyle gerçekleştirilen mülakat çalışmaları; ikili ilişkilerin kamuoyu tarafından ne şekilde algılandığını ve Azerbaycan kamuoyundaki ABD imajının ikili ilişkileri ne ölçüde etkilediğini ortaya koymaktadır. Azerbaycan’da ABD imajını konu alan anket ve mülakatların sonuçları, bekleneni teyit etmesinin yanında şaşırtıcı bir nitelik de taşımaktadır. Ancak özellikle aşağıdaki yedi sorunun sonuçlarının altının da çizilmesi önemli görülmektedir.

“Sizce Azerbaycan öncelikli olarak hangisidir?” sorusuna anket katılımcılarının % 33’ü “Avrupa ülkesi”, % 29’u “Kafkasya ülkesi” olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Tarafsızlardan Rasim Musabeyov ve Eldar Namazov’un dışında mülakata katılanların 10’u da “Batı değerlerini taşıyan Kafkas ülkesidir.” cevabını vermiştir. Anket katılımcılarının % 33’ünün Azerbaycan’ın Avrupa ülkesi olduğu yönünde görüş bildirmeleri, bu devletin Batı değerlerini taşımasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu bağlamda anket katılımcılarıyla mülakata katılanların ortak görüşte oldukları; Kafkas ülkesi olan Azerbaycan’ın Batı değerlerini taşıdığı ve Azerbaycan toplumunun kendini Avrupalı gördüğü söylenebilir. Bu da Azerbaycan’ın ABD ve Batı Avrupa devletleri eğilimli bir dış politikaya yönelmesinde etkili olmuştur.

“Sizce Azerbaycan-ABD ilişkileri açısından ABD’yi en iyi hangisi tarif eder?” sorusuna karşılık anket katılımcılarının % 45’i “dost devlet”, % 28’i ise “müttefik devlet” olarak tanımlamıştır. Mülakata katılanların altısı “dost devlet”; dördü de “müttefik devlet” olarak cevap vermiştir. Ankete ve mülakata katılanların “dost devlet” veya “müttefik devlet” şeklindeki tanımının; Azerbaycan’la ABD arasındaki politik, ekonomik ve askeri ilişkilerin gelişmesinde etkili olduğu söylenebilir.

“Sizce Azerbaycan’la ABD arasındaki işbirliği alanları nelerdir?” sorusuna anket katılımcılarının % 19’u “ekonomik işbirliği”, % 18’i “enerji hatları”, % 15’i “uluslararası terörizmle mücadele” ve % 13’ü “güvenlik alanında işbirliği” olarak cevap vermiştir. Mülakata katılanlar genel olarak “ekonomik ve özellikle enerji sektörüyle boru hatlarında işbirliği” şeklinde görüş belirtmiştir. Bunlara ek olarak AMİP Genel Başkanı Etibar Memmedov ve Rasim Musabeyov’un dışında mülakata katılanların 10’u “uluslararası terörizmle mücadele”; altısı da “güvenlik alanında işbirliği” ve beşi ise “askeri işbirliği” şeklinde cevap vermiştir. Bu bağlamda verilen cevaplar ve belirtilen görüşlerin, Azerbaycan’la ABD arasındaki işbirliği alanlarının çeşitliliğinin birer göstergesi olduğu söylenebilir.

“Sizce Azerbaycan’la ABD arasındaki sorunlar nelerdir?” sorusunu anket katılımcılarının % 50’si “ABD Kongresi’nin Ermeni yanlısı tutumu”, % 31’i “Özgürlükleri Destekleme Yasası’na 907 Sayılı Ek” madde ve % 13’ü “insan haklarıyla demokratikleşme sorunu” olarak cevaplandırmıştır. Mülakata katılanların tamamı “ABD Kongresi’nin Ermeni yanlısı tutumu” şeklinde belirttikleri görüşlerine ek olarak sekizi “Özgürlükleri Destekleme Yasası’na 907 Sayılı Ek” madde ve üçü de “insan haklarıyla demokratikleşme sorunu” diye cevaplar vermiştir. Bütün bunlar, Azerbaycan-ABD ilişkilerinin geliştirilmesinde bazı faktörlerin engel teşkil ettiğini göstermektedir.

“Dağlık Karabağ sorununda sizce ABD’nin rolü ne olmalı?” sorusuna anket katılımcılarının % 38’i “AGİT Minsk Grubu’nun rolüne destek vermeli”, % 33’ü “aktif arabuluculuk rolü üstlenmeli”, % 24’ü de “tarafsız olmalı” cevabını verirken; mülakata katılanların altısı “AGİT Minsk Grubu’nun rolüne destek vermeli”, beşi “aktif arabuluculuk rolü üstlenmeli” ve biri de “tarafsız olmalı” şeklinde görüş belirtmiştir. Bu bağlamda katılımcıların; Dağlık Karabağ sorunuyla ilgili ABD’nin gerek kendisi, gerekse AGİT Minsk Grubu’nda Rusya Federasyonu’yla Fransa’ya göre daha tarafsız davranacağı ve bu sorunu çözebileceğine dair inanç taşıdıkları dikkat çekmektedir.

“Sizce ABD’nin isteği halinde Azerbaycan bu devlete bir askeri üs tahsis etmeli mi?” sorusunu anket katılımcılarının % 57’si genel olarak evet, % 43’de genel olarak hayır biçiminde; mülakata katılanların yedisi “evet”, beşi de “hayır” şeklinde cevaplandırmıştır. Mülakatta “evet” diyenler, bu cevaplarına ek olarak NATO şemsiyesi altında ABD’ye askeri üs tahsis edilebileceğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda yapılan anket ve mülakatların sonuçlarının değerlendirilmesinde verilen “evet” cevabındaki paralellik, Azerbaycan-ABD askeri ilişkilerinde NATO’nun da önem arz ettiğini göstermektedir.

“İran’a yalnızca ABD veya ABD önderliğindeki uluslararası bir örgüt tarafından askeri bir müdahale yapılırsa Azerbaycan nasıl davranmalıdır?” sorusuna anket katılımcılarının % 58’i “müdahaleye tarafsız olmalıdır”, % 19’u “müdahaleyi desteklemelidir” ve % 13’ü “müdahaleye katılmalıdır” biçiminde yanıt vermiştir. Mülakata katılanların dokuzu “müdahaleye tarafsız olmalıdır”, ikisi “müdahaleyi desteklemelidir” ve biri de “müdahaleye katılmalıdır” şeklinde görüş belirtmiştir. Bu bağlamda, verilen cevaplar; “modernleşme politikası”yla Azerbaycan’ın ABD’yle ilişkilerinin daha dinamik ve faal olması sağlansa bile komşusu İran’la ilişkilerini korumakta özenli davrandığının bir göstergesidir.

Azerbaycan’da; anket ve mülakat katılımcıları iç politikadaki farklı yaklaşımlarını bir kenara bırakarak dış politikada ortak düşüncelere sahip oldukları ve birlikte hareket ettikleri görülmektedir. Azerbaycan kamuoyu, iktidarı, muhalefeti ve tarafsızların; ABD’yle ilişkilerde ortak yaklaşıma sahip oldukları ve ikili ilişkilerin geliştirilmesi için hep beraber hareket ettikleri söylenebilir. Yapılan anket ve mülakatların değerlendirilmesi sonucu; Azerbaycan’da oluşan olumlu ABD imajının, Azerbaycan-ABD ilişkilerinin geliştirilmesine katkı sağladığı, Azerbaycan’ın ABD ve Batı Avrupa devletleri eğilimli bir dış politikaya yönelmesinde etkili olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Albright, Madeleine, “US and Nagorno Karabakh”, “http://www.azer.com/aiweb/categories/topics/quotes/quote_albright.html” (Erişim tarihi: 13.10.2010).
- Aliyev, Haydar (1998). Dünya Siyasetinde Azerbaycan Petrolü, çev. Abdullah Çiftçi ve Ergün Kocabıyık, İstanbul: Sabah Kitapçılık.
- Aliyev, Natik (2001). “Petrol Azerbaycan’ın Milli Serveti”, Diyalog Avrasya, C. 3, S. 2, s. 81-84.
- Arı, Tayyar (2000). Amerika’da Siyasal Yapı: Lobiler ve Dış Politika, İstanbul: ALFA Yayınevi.
- Aslanlı, Araz (2002). “ABD’de Adaletsizliğe Verilen Ara: 907 Sayılı Ek Madde’nin Uygulanmasının Durdurulması”, Stratejik Analiz, C. 2, S. 21, s. 55-62.
- Brownback, Sam, “US Economic and Strategic Interests in the Caspian Sea Region: Policies and Implications”, “<http://www.khazar.org/khazarintercenter/caspian/usinterests.html>” (Erişim tarihi: 12.11.2010).
- Clawson, Patrick (2000). “Enerji Güvenliği, İran Körfezi ve Hazar Havzası”, Stratejik Analiz, C. 1, S. 2, s. 71-75.

Erhan, Çağrı, vd. (2010). Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi, Ankara: Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (ATAUM).

Escudero, Stanley, “907-Lose, Lose, Lose”, “http://www.azer.com/aiweb/categories/magazine/84_folder/84_articles/84_quotes_escudero.html” (Erişim tarihi: 12.01.2010).

Guliyev, Resul (2006). Petrol ve Politika, çev. Fatma Feran, İstanbul: Medyatik Yayıncılık.

Gürses, Emin (2001). “Kafkasya’da Uluslar arası Rekabet”, Avrasya Dosyası (Azerbaycan Özel), C. 7, S. 1, s. 250-273.

Hays, Wallance (1998). “US Congress and the Caspian”, Caspian Crossroads, C. 3, S. 3, s. 2-5.

“[Http://www.525.az/view.php?lang=az&menu=10&id=26960](http://www.525.az/view.php?lang=az&menu=10&id=26960)” (Erişim tarihi: 02.03.2011).

Lider TV (2010). *Azerbaycan Dış Politikası Anketi*, Bakü: Lider Neşriyyatı.

Mammadyarov, Elmar (2010), *Azerbaycan Dış Politikasını Etkileyen Faktörler*, Ankara: Azerbaycan Kültür Derneği Yayınları.

Mehdiyev, Ramiz (2009). *Modernleşme Xetti Yene De Gündelikdedir*, Bakı: Azerbaycan Dövlət Neşriyyatı.

Mehdiyev, Ramiz (2008). *Geçmişin Işığında Demokrasiye Giden Yol*, Bakü: Da Yayıncılık.

Merdanov, Orhan (2010). *NATO ve Azerbaycan Dış Politikası Anketi*, Bakü: Bakü Devlet Üniversitesi Yayınları.

Odom, William, “US Policy Toward Central Asia and the South Caucasus”, “<http://ourworld.compuserve.com/homepages/usazerb/311.html>” (Erişim tarihi: 14.11.2009).

Onay, Yaşar (2002). “Hazar Enerji Kaynaklarının Jeopolitik ve Jeoekonomik Dinamikleri”, *Avrasya Etüdüleri*, C. 1, S. 23, s. 29-67.

Pala, Cenk (1999). “21. Yüzyılın Dünya Enerji Dengesinde Petrolün ve Hazar Petrollerinin Yeri ve Önemi”, *Petrogas*, C. 1, S. 8, s. 7-20.

Ruseckas, Laurent, “Which Way Will Azerbaijan’s Oil Flow? The Pipeline Debate Continues”, “<http://ourworld.compuserve.com/homepages/usazerb/136.html>” (Erişim tarihi: 14.11.2009).

Sezer, Duygu (1972). *Kamuoyu ve Dış Politika*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Sezgin, Mahmut(2002). “Güney Kafkasya’da Ulaştırma ve Jeostrateji”, *Stratejik Analiz*, C. 2, S. 25, s. 41-48.

Talbott, Strobe, “US Policy for the Caucasus”, “http://www.azer.com/aiweb/categories/magazine/61_folder/61_articles/61_talbott.html” (12.01.2010).

Wilson, Ross (2003). “Policy of the United States and the Development of the Energy Sector in Azerbaijan”, *Journal of Qafqaz University*, C. 1, S. 11, s. 205-209.